

Автор зазначає, що одним із важливих завдань з розвитку мовлення у дітей третього року життя є формування вміння будувати складні речення.

Щоб навчити дітей конструювати складні (складносурядні) речення, рекомендується застосовувати порівняльні запитання. Наприклад, під час розглядання картинки «Діти вдома» можна запитати: «Що робить тато, а що робить мама?» або «Що робить сестричка, а що роблять братики?» Під час розглядання картинки «Мама й донька на прогулянці» запитати: «Що робить мама, а що робить донька?»

Порівняльні запитання можна використовувати і при розгляданні двох картинок, пов'язаних простим сюжетом. Наприклад, можна порівняти зображення курки і кішки та запитати: «Де сидить курка, а де сидить кішка?»; дівчинки і хлопчика - «На чому їде дівчинка, а на чому хлопчик?» (дівчинка їде на велосипеді, а хлопчик - на самокаті) і т. ін. Подібні запитання сприяють зосередженню уваги дітей на зображенні, кращому аналізу змісту картинки, а запитання, що вимагають визначення просторових відношень між предметами, сприяють формуванню вміння вживати прийменники, розуміти їх значення (*в, на, під, за*) та узагальнювати.

Порівняльні запитання доступні дітям, починаючи з 2 років 8 місяців. Їх варто ставити на повторних заняттях поруч з простими запитаннями.

#### **Література:**

1. Гербова В.В., Максаков А.И. Заняття по розвитку речі в першій молодшій групі дитячого садка. — М.: Просвещение, 1986.
2. Лоза Ф.Г. Методичні вказівки до використання картинок для розвитку мови дітей раннього віку. — К.: Рад.шк., 1975.

### **КРИТЕРІЙ ТА ПОКАЗНИКИ ВИМІРУ РІВНІВ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ У ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ З ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

*УДК: 378.937.+371.03*

*Музика Ю.О.*

*У статті розглядаються критерії та показники виміру рівнів професіоналізму у здійсненні педагогічної діяльності вчителя з формування логічного мислення молодших школярів.*

*Ключові слова: критерії, показники, професіоналізм, логічне мислення молодших школярів.*

### **КРИТЕРИИ И ПОКАЗАТЕЛИ ИЗМЕРЕНИЯ УРОВНЕЙ ПРОФЕССИОНАЛИЗМА В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ**

*В статье рассматриваются критерии и показатели измерения профессионализма в педагогической деятельности по формированию логического мышления у младших школьников.*

*Ключевые слова: критерии, показатели, профессионализм, логическое мышление, младшие школьники.*

*The article reviews the criteria and indicators measuring the level of professionalism in carrying out educational activities with teacher formation of logical thinking younger pupils.*

Проблема формування готовності майбутніх учителів до різноманітних видів діяльності досліджувалася багатьма вченими (А.Алексюк, І. Богданова, А. Богуш, О. Головацька, С.Гончаренко, С.Єрмакова, І.Зязюн, Д. Іванова, Е. Карпова, О. Кліченко, Н. Кічук, І.Ковальчук, З.Курлянд, А. Линенко, В. Мирошніченко, Г.Нагорна, Р.Хмелюк, О.Цокур, О.Яцій).

Логічне мислення молодших школярів – це такий вид мислення, що формується у процесі спеціально організованої пізнавальної діяльності і передбачає вміння особистості аналізувати, класифікувати, знаходити схоже і відмінне, узагальнювати й доходити висновків щодо явищ і подій, які її оточують. Логічна грамотність учня – це вільне володіння комплексом елементарних логічних понять та дій, що складають абетку логічного мислення і необхідну базу для його розвитку. [5]

Підготовка вчителів початкових класів до формування логічного мислення молодших школярів – це процес набуття студентами позитивних мотивів, рефлексивних умінь, системи знань, котрі дозволяють продуктивно формувати логічне мислення. Підготовка передбачає також формування у студентів готовності до формування логічного мислення учнів молодшого віку, як кінцевого результату підготовки. У структурі готовності було виокремлено предметно-змістовий, операційно-діяльнісний, особистісно-мотиваційний компоненти. Професійна готовність студентів із формування логічного мислення молодших школярів – це інтегрована професійна якість особистості вчителя, що виявляється в активності, визначає здатність обирати метою своєї професійної діяльності формування логічного мислення молодших школярів, забезпечується позитивною мотивацією, оволодінням знаннями, вміннями та навичками, які дозволяють продуктивно здійснювати відповідну діяльність. [5]

За результатами пошукового дослідження методом незалежних характеристик контингенту учителів початкових класів, були виявлені рівні їх професіоналізму у здійсненні педагогічної діяльності з формування логічного мислення молодших школярів за критеріями положень теорії педагогічного професіоналізму Н.Кузьміної [1,2,3,4] – концептуальним, прогностичним, діяльнісним і коригувальним. Ознаки рівнів професіоналізму у здійсненні педагогічної діяльності щодо формування логічного мислення молодших школярів наведені в таблиці 1.

Як показав наш досвід, для зручності діагностики описаних вище ознак вияву рівнів здійснення професійно-педагогічної діяльності вчителів з формування логічного мислення молодших школярів найбільш оптимальною за інтенсивністю вияву ознак є чотирибальна шкала оцінок: дуже яскраво (4 бали); яскраво (3 бали); слабо (2 бали); дуже слабо (1 бал); відсутність будь-якого вияву (0 балів).

Таблиця 1

Критерії та показники виміру рівнів професіоналізму у здійсненні педагогічної діяльності вчителя з формування логічного мислення молодших школярів

Управлінський акт	Етапи і функції проф.-пед. діяльності	Критерії	Показники професіоналізму педагогічної діяльності вчителя з формування логічного мислення молодших школярів
1	2	3	4
Підготовка управлінських рішень	Орієнтаційний етап (гностична функція)	Концептуальний	<ul style="list-style-type: none"> <li>- сприйняття процесу формування логічного мислення молодших школярів як цілісної педагогічної системи;</li> <li>- диференціація специфіки її структурних компонентів та їхніх взаємозв'язків (мета, суб'єкт, об'єкт, зміст, способи, засоби, результат);</li> <li>- усвідомлення особливостей функціонального механізму кожної із підсистем процесу формування логічного мислення молодших школярів (навчальна діяльність учнів і професійно-педагогічна діяльність учителя щодо її організації в аспекті формування у них логічного мислення);</li> <li>- усвідомлення суб'єктивних й об'єктивних чинників підвищення ефективності процесу формування логічного мислення молодших школярів.</li> </ul>

1	2	3	4
Ухвалення управлінських рішень	Моделювальний етап(проектувальна та конструктивна функції)	Прогностичний	<ul style="list-style-type: none"> <li>- виявлення суперечностей процесу формування логічного мислення молодших школярів;</li> <li>- трансформація змісту інформаційно-пізнавальних, пошуково-творчих чи нестандартних проблем у структуру освітньо-виховних чи розвивальних завдань з логічним навантаженням;</li> <li>- прогнозування алгоритмів ймовірних розумових дій та реакцій учнів на педагогічні впливи щодо розвитку елементів логічного мислення учнів;</li> <li>- алгоритмізація стратегії і тактики поведінки вчителя і узгодження її з діями учнів щодо формування у них логічного мислення.</li> </ul>
Практична реалізація ухвалених педагогічних рішень	Виконавський етап (організаційна та комунікативна, інформаційна, перцептивна, інтеракційна	Діяльний	<ul style="list-style-type: none"> <li>- доведення навчально-розвивальних завдань з формування логічного мислення до учнів із зазначенням порядку і способів їх найбільш конструктивного вирішення;</li> <li>- мотивування активної позиції й позитивного ставлення учнів до виконання функцій своєї навчально-пізнавальної діяльності з логічним навантаженням;</li> <li>- забезпечення доцільного застосування різних видів навчально-розвивальної діяльності учнів з розвитку в них логічного мислення;</li> <li>- оперативне регулювання і корекція дій щодо формування певних елементів логічного мислення молодших школярів.</li> </ul>

1	2	3	4
	функції)		
Контроль якості виконання ухвалених управлінських рішень	Рефлексивний етап (діагностична і оцінна функції)	Коригувальний	<ul style="list-style-type: none"> <li>- усвідомлене уявлення про особистісні настанови та орієнтації учнів щодо вирішення ними поставлених завдань з логічним навантаженням;</li> <li>- бачення причин невідповідності завдань щодо формування логічного мислення молодших школярів на підставі врахування їхніх індивідуальних потреб, можливостей і обмежень;</li> <li>- розуміння залежності ефекту формування логічного мислення молодших школярів від обгрунтованості алгоритму управлінських дій вчителя та використовуваних ним раціональних прийомів і засобів;</li> <li>- бачення негативних моментів в обгрунтуванні й реалізації стратегії формування логічного мислення, розуміння їх причин і способів подолання.</li> </ul>

У дослідженні були виділені сутність та характеристики кожного рівня професіоналізму:

– низький рівень: властивий для вчителів початкових класів, які в загальному вигляді розуміють необхідність і визнають значущість єдності цілей, змісту, форм, способів і результатів своєї професійно-педагогічної діяльності з формування логічного мислення молодших школярів, але внаслідок несформованості самої функціональної структури управлінського механізму педагогічної діяльності (стійких прямих і зворотних зв'язків та відношень між її структурними й функціональними компонентами) остання обмежується переважно лише репродукцією інформації у тому обсязі і в тій формі, як її на своєму власному досвіді засвоїв сам вчитель. Тому він не завжди дотримується принципів наукової організації своєї професійно-педагогічної діяльності в означеному напрямі, погано бачить і недосконало розробляє близькі й подальші перспективи розвитку логічного мислення молодших школярів, здебільшого орієнтується на функціонально-рольову суб'єкт-об'єктну взаємодію у сфері дидактичного спілкування за допомогою засобів авторитарного стилю педагогічного керівництва учнями під час організації їхньої діяльності з виконання завдань, які містять логічне навантаження;

– середній рівень: характерний для вчителів початкових класів, які сприймають сутність формування логічного мислення молодших школярів у вигляді цілісного й складноструктурованого об'єкту, що функціонує на основі встановлення стійких прямих і зворотних зв'язків між елементами системи «вчитель – предметна інформація з логічним навантаженням – учень». Успішно передаючи й трансформуючи навчально-пізнавальну інформацію з логічним навантаженням із частковим урахуванням своїх можливостей і особливостей її засвоєння учнями, вчитель робить її доступною й цікавою, але здебільшого моделює і контролює лише окремі фрагменти процесу формування логічного мислення учнів, не досягаючи стабільності в забезпеченні єдності його цілей, засобів і результатів у межах кожного з предметів навчального плану. Одержуваний результат є обмежений вирішенням окремих питань, що опікують оволодіння учнями логічних умінь у межах окремих видів предметної діяльності (математичної, граматичної, природознавчої і т.ін.);

– достатній рівень: притаманний вчителям початкових класів, які усвідомлюють необхідність і значущість, а також визнають цілісність структури і своєрідність професійно-педагогічної діяльності з формування логічного мислення молодших школярів як процесу управління власною активністю, а також пізнавальною та пошуково-творчою діяльністю учнів, спрямованою на виконання завдань з логічним навантаженням, і які забезпечують на основі використання принципів диференціації й індивідуалізації навчання різних предметів формування в учнів системи логічно вмотивованих знань, способів розумових дій та відповідних ціннісних орієнтацій через встановлення більш тісних прямих і зворотних зв'язків між основними компонентами процесу формування логічного мислення молодших школярів;

– високий рівень: властивий для учителів початкових класів, які здатні бачити й моделювати в діалектичній єдності системи власної педагогічної діяльності і чужої – навчально-пізнавальної діяльності учнів, систематично й наполегливо формуючи елементи їхнього логічного мислення і постійно стимулюючи в останніх здатність до адекватного самопізнання, самоорганізації,

самооцінки й самоконтролю у процесі навчання, а також спроможність самостійно набувати нові знання, уміння й навички щодо здійснення пізнавальної та пошуково-творчої діяльності з логічним навантаженням, оптимально забезпечуючи прямі й зворотні, внутрішні і зовнішні стійкі зв'язки (інформаційні, емоційно-вольові, пошукові, творчі, дружні, емпатійні і т.ін.) між суб'єктами дидактичного спілкування, а також актами управлінських циклів і етапами власної професійно-педагогічної діяльності з формування логічного мислення молодших школярів.

Як засвідчили результати обстеження 127 учителів початкових класів, високий рівень професіоналізму щодо розвитку логічного мислення молодших школярів у досліджуваних був відсутній; на достатньому рівні перебували тільки 15 % вчителів, на середньому – 35 % і на низькому рівні 50 % вчителів молодших класів. Як бачимо, результати виявився невтішними - 50 % вчителів, по суті, не проводять роботи з розвитку логічного мислення учнів.

Зазначимо, що під час спостереження за реальною діяльністю вчителів початкових класів нами було зафіксована наявність контингенту респондентів, у яких рівень здійснення професійно-педагогічної діяльності з формування логічного мислення молодших школярів знаходився лише в стадії формування, не досягаючи визначених параметрів низького рівня професіоналізму. На цьому рівні знаходяться вчителі початкових класів, які, незалежно від педагогічного стажу, недостатньо усвідомлюють значущість аспекту своєї професійно-педагогічної діяльності з формування логічного мислення учнів. Через це вони не сприймають сутності власної професійно-педагогічної діяльності в зазначеному напрямі як процесу педагогічного керування іншою – навчально-пізнавальною діяльністю учнів з вирішення завдань з логічним навантаженням; не диференціюють основних етапів управлінського циклу і своєї ролі на кожному з них в означеному аспекті, centruючи основну увагу здебільшого на формах самопрезентації щодо відповідності встановленим традицією нормам у навчальній діяльності молодших школярів, без урахування чинників зовнішнього і внутрішнього освітньо-розвивального середовища, своїх власних професійних настанов, обмежень і можливостей, а також індивідуальних особливостей розвитку елементів логічного мислення учнів, їхніх досягнень у вирішенні завдань з логічним навантаженням.

Одержані в дослідженні особливості і характеристики рівнів професіоналізму щодо реалізації педагогічної діяльності з формування логічного мислення молодших школярів створюють необхідні передумови для об'єктивного оцінювання міри ефективності прикінцевого результату професійної підготовки студентів вищого педагогічного закладу освіти в означеному аспекті.

### Література.

1. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности / Н.В. Кузьмина. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. – 113 с.
2. Кузьмина Н.В. Психологическая структура деятельности учителя: тексты лекций / Н.В. Кузьмина, Н.В. Кухарев. – Гомель, 1976. – 58 с.
3. Кузьмина Н.В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся / Н.В. Кузьмина // Вопросы психологии. – 1984. – №1. – С. 20-26.

4. Кузьмина Н.В. Проблемы профессиональной подготовки специалистов в Вузах / Н.В. Кузьмина // Проблемы отбора и профессиональной подготовки специалистов в Вузах. – Л.: Знание, 1970. – С. 47-61.

5. Музика Ю.О. Підготовка майбутніх учителів до формування логічно-го мислення молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/ Ю.О. Музика. – Одеса, 2009. – 21с.

6. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. /З.Н.Курлянд, Р.І.Хмелюк, А.В.Семенова та ін.; За заг.ред.З.Н.Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 399 с.

## **МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ КОНТУРИ ЦІННОСТЕЙ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА**

**УДК УДК 159.923.5**  
**Фурман А.А.**

*Стаття орієнтована на опис основних науково-емпіричних поглядів на формування й функціонування морально-етичних цінностей особистості соціального працівника та їх вплив на розвиток суспільної культури загалом. Обґрунтована важливість долучення духовних вартостей, суспільно значущих орієнтирів діяльності, високоморальних прагнень особистості до вдосконалення і повномірного саморозкриття фахівця соціальної роботи.*

**Ключові слова:** морально-етичні цінності, аксіосфера особистості, вартісні установки, смислові диспозиції, духовні прагнення.

## **МОРАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЕ КОНТУРЫ ЦЕННОСТЕЙ СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА**

*Статья ориентирована на описание основных научно-эмпирических взглядов на формирование и функционирование морально-этических ценностей личности социального работника и их влияние на развитие общественной культуры в целом. Обоснована важность приобщения духовных ценностей, общественно значимых ориентиров деятельности, высоконравственных устремлений личности к совершенствованию и полноценного самораскрытия специалиста социальной работы.*

**Ключевые слова:** морально-этические ценности, аксиосфера личности, ценностные установки, смысловые диспозиции, духовные ориентиры.

## **MENTAL AND ETHICAL CONTOURS OF VALUES OF DEVELOPMENT WORKER**

*The article is oriented to description of basic scientifically-empiric looks to forming and functioning of mental and ethical values of personality of development worker and their influence on development of public culture on the whole. Reasonable importance of attaching of spiritual costs, publicly meaningful reference-points of activity, moral*